

'נציבות הרייך אוסטלנד'

(Reichskommissariat Ostland). אחת משתי יחידות המינהל הגדולות שבממשל האזרחי הגרמני בראשותו של השר אלפרד רוזנברג שהוקמו בשטחים הכבושים בבריית-המועצות (היחידה השנייה היתה 'נציבות הרייך אוקראינה'). הנציבות כללה את שלוש הארצות הבלטיות – ליטה, לטוניה ואסטוניה – את מערב בילורוסיה (פרט לפולסיה, Polesye) שעד 1939 היתה כלולה בפולין, וכן את איזור מינסק שבבילורוסיה הסובייטית. בחודשי אוגוסט-נובמבר 1941 התנהלה בהדרגה, על-פי התקדמות הצבא הגרמני מזרחה, העברת השטחים ההם מהממשל הצבאי לממשל האזרחי. שאר חלקי בילורוסיה הסובייטית לא הועברו לממשל אזרחי ונשארו בשלטון צבאי, משום שהצבא הגרמני נבלם במבואות מוסקווה ונסוג מערבה. כול ימי קיומה של הנציבות (1941-1944) היה הינריך לוחה ה'נציב' (Reichskommissar). בתוכנית הגרמנים לעתיד נועדו שלוש המדינות הבלטיות להתיישבות גרמנים ואמורות היו ליהפך

למחוזות של הרייך השלישי, ואילו בילורוסיה נועדה לניצול קולוניאלי בידי גרמניה כאיזור נפרד. הנציבות חולקה לארבע נציבויות כלליות (General Komissariat) על-פי החלוקה המדינית והאתנית של האיזור: ליטה, לטוניה, אסטוניה ובילורוסיה, ובראשן נציבים כלליים (גנרל-קומיסרים) גרמנים. כול אחת מהנציבויות הכלליות חולקה ליחידות משנה מנהליות שכונו קרייסגביט (Kreisgebiet) או גביטסקומיסריאט ובראשן גביטסקומיסרים גרמנים. בכול אחד מדרגי המינהל הללו פעלו, במקביל לגורמי הממשל האזרחי, גם גורמי ס"ס ויחידות משטרת הביטחון (סיפ"ו) והס"ד, שלהלכה היו כפופות לממשל האזרחי אך למעשה קיבלו הוראות ישירות בצינורות הפיקוד של הס"ס.

במקביל לממשל האזרחי הגרמני הוקם בכול אחת מהנציבויות הכלליות ממשל עצמי, מורכב ממשתפי-פעולה מקומיים שסייעו לגרמנים בהשמדת היהודים, בדיכוי המתנגדים לשלטון הגרמנים ובניצול משאבי הכלכלה וכוח העבודה שבאיזור לצורכי המלחמה של הגרמנים. סמכויותיו של הממשל העצמי היו מוגבלות מאוד. הוקם גם ממשל מוניציפלי, עם ראשי ערים וראשי כפרים מקומיים. משטרה מקומית, מורכבת מרבבות מתנדבים תושבי האיזור, פעלה בכפיפות ישירה למשטרה הגרמנית. משתפי-הפעולה המקומיים שבאו מקרב הגורמים הלאומניים המקומיים ששיתפו פעולה עם הממשל הגרמני קיוו לקבל בתמורה עצמאות לאומית מסויימת, אפילו מוגבלת. לאכזבתם הרבה לא זכו לכך ואף לא קיבלו הבטחות לעתיד.

השמדת יהודי אוסטלנד הוצאה לפועל בידי אינזגרופה A, שפעלה בארצות הבלטיות, ובידי אינזגרופה B שפעלה בבילורוסיה, וכן בידי גורמי משטרת הביטחון והס"ד שהיו כפופים לממשל האזרחי, מתוך שיתוף רב-היקף של מתנדבים מקרב משתפי-הפעולה המקומיים.

בחודשי יולי-דצמבר 1941 נורו רוב יהודי הארצות הבלטיות למוות סמוך למקומות מגוריהם, ובחודשי אביב-קיץ 1942 – יהודי בילורוסיה. אחרוני הגטאות באוסטלנד, ובכללם גטאות וילנה, קובנה ומינסק, חוסלו בחודשי הקיץ 1943. אוסטלנד כולה, פרט למובלעת קטנה בלטויה (קורלאנד, Kurland) שוחררה בידי הצבא הסובייטי במתקפת קיץ 1944.